

ИВАН ВАЗОВ

ГУСЛА

chitanka.info

НА ДЕТЕТО

*Детенце малко с поглед лазурен,
ти нямаш грижи в тия години,
йощ не стъпило в живота бурен,
всичко се тебе весело чини.*

*Щастливо, близо при майка драга,
ти само с песни лягаш и ставаш,
ти гледаш всичко с усмивка блага,
всичко, но нищо не разумяваш.*

*По твойто лице радостта бляска,
по твойте бузи смехът играе,
твоего сърце яд го не стряска,
то не въздиша, то не желае.*

*Твоята слабост днес те закриля,
както фидана тревата тули,
но колкото той по се засия,
толкоз по-много вятър го брули.*

*Малко си йоще, малко, невинно;
гледай на майка, гледай небето,
смей се, пей, викай, играй безчинно,
дор не си йоще на път в морето.*

*Че това време тича, мени се
или по-харно, ти семеняваш.
Всякой по-нов час тебе дониса
чувства по-нови, що не познаваш.*

Твоят ум млади ще да загони туй,

що край няма, що се не стига,
и в непознати нам небосклони;
кули въздушни той ще да вдига.

Ти ще се сблъскаш в пътя световни
с тайни големи, за тебе скрити,
с нужди студени, с беди отровни,
с надежди пусти, с мечти разбити.

Съдбата твоя ще да зафане
дни се горчиви за теб да ниже
и твойто сърце извор ще стане
на скръб, съмненья, тревоги, грижи.

Тогаз ще сетиш, душице млада,
що сън било е, що е наяве,
де е небето, дека е ада,
що е скръб, радост, болест и здраве!

Малък по тяло, по ум, по сила,
всичко днес гледаш голямо, красно,
но в тях минути, пълни с теглила,
тук на земята теб ще е тясно.

И тоз свят ясен, де в борба падат
челяк с стихия, тигър със мравка,
ще ти се стори призрак на адът,
сън, пародия, зла подигравка.

Ти ще се питаш де са и що са
идеи светли, думи високи,
ответ ще чакаш ти на въпроса,
мрачно потънал в мисли дълбоки.

Тогаз наокол, като съзреш ти
как падат бързо в прах идеали:
Как! ще извикаш, тез ли са вещи,

с кои светът се тъй шумно фали!

*Вярата й средство простий да лъжем?
Правдата — дума? Законът — книга?
Свобода — примка други да вържем?
Щастъето — сянка, що се не стига?*

*Рядко ще срещнеш души прекрасни,
в доброто, в злото предани, верни,
но много често твари опасни,
нищожни, подли и лицемерни.*

*Другари нежни са много редки.
Рояк ще срещнеш фалшиви, груби
и в цял куп жени коварни, леки, е
дна ще наидеш, що знай да люби!*

*Ще видиш вредом как се почита
порокът мръсни в лъскава дреха,
как се бездомна правдата скита
и не намира никъде стреха;*

*как играй злото роли слепешки,
как е доброто фърлено в блато,
как пред метала — кумир човешки —
в прах пада всичко високо, свято;*

*как честността се зле унизява
наглостта зима образ невинен,
глупостта горда се възвишава,
талантът гине в калта безимен.*

*И тез, що гръмко викат: свобода,
как искат други да са илоти,
как тез, що милват, любят народа,
в негово име трупат имоти;*

*и как пък други, ритори сити,
жадни за слава, вдигат тревога,
и лица святи с расо покрити —
хората лъжат, смеят се с бога.*

*И как свой своя в робство оставя
или въз него укори сипе,
род род презира, брат брат забравя,
синът в коприна, бащата в дрипи.*

*И като видиш тая картина
зарад нас стара, за тебе нова,
твоего сърце по таз причина
що го намръщи мисъл сурова.*

*И ти назади ще се обърнеш,
слисан и смаян в мълвата светска,
възраст прекрасна пак ще да зърнеш
и ще пожалиш люлката детска.*

*И ще поискаш младенец ясен,
засмян, невинен ти пак да станеш
и да повториш тоз живот красен,
и вечно в него ти да останеш;*

*да чуйш как шъпне вятър с листата,
как пей потокът, дъбът, врабчето,
да любиш бога, деня, цветята,
да гледаш как е красно небето;*

*Как грей луната, тръпнат звездите,
дето не можеш да ги изчислиш,
как часовете бягат честити,
да чувствуваш ти и да не мислиш.*

*Радвай се, смей се в часът сегашни!
Раят е в твойта невинност слаба,*

*че на живота в бурите страшни
утре ще пуснеш и ти кораба.*

Берковица, януари 1880

МАЛИНИ

Чакай, момне, стой да зърна
тия очи сини,
твойта кошница е пълна
с алени малини.

От зори си ги забрала
със розови пръсти,
брала си ги, па си пяла
сред горитегъсти.

Постой, момне, за почивка,
вечеря е хладна:
за реч топла, за усмивка
душа имам гладна.

Чужденец съм в тез долини,
планини омайни,
много нещо с теб дели ни,
малко ний се знайме!

И аз, и ти йощ сме млади,
живот ни очаква,
но орисница ни даде
участ не еднаква.

Твойто бъдеще ти свети,
мойто в мрака тъне;
твоят път е пълен с цвете,
моят само с тръне!

Една песен в тез години

*тебе те размива,
една кошница с малини
прави те щастлива.*

*Теб те чакат там в колиби
песни и другарки,
може би и мило либе
за цалувки жарки.*

*Аз, девойко, в бой със злото
младостта погубих,
много идоли в живота
любих и разлюбих.*

*В радостта наидох отрова,
в любовта-измена —
Мойта скръб за теб е нова,
мойта реч студена.*

*Чужди сме си ние двама.
Ти се удивляваш?
По-добре е нужда няма
да ме разумяваш!*

Берковица, 1880

ПОЕТ И ВДЪХНОВЕНИЕ

*Епоха на мечти несвестни,
на златни сънища крилати,
дни юношески, дни благи —
извор на първите ми песни!
Минахте в вечността далечна
и с вас цветята, красотите
и радостите, и мечтите
на моята душа безпечна.*

*Аз пеех ви; и мойта лира
ехтеше в сладко упоенье.
Но ей кръвта кипна във мене
и аз мених, мених кумира!
Страданието на народа
сърцето ми вдигна, разпали:
запах към робите заспали,
запах за бунт и за свобода.*

*Отечеството видях волно.
Но аз паднах във робство тежко:
любов — туй божество слепешко,
скова сърце ми произволно.
И дълго аз страдах, обичах,
смирнен пред страшний си владетел
край пропасти, над бездни тичах
без утешител, без свидетел.*

*Ръка за помощ не простирах,
търпях със гордост потаена,
но в моята душа смутена
порив за песни не намирах.*

Беди и мъки върволица
съдбата върху ми навлече
и мисля, че на злото вече
прочетох сетната страница.

Да следвам ли? Но да повтарям
аз нямам мощ страдание вето;
зарасли рани на сърцето
е страшно пак да ги разтварям.
Сега е пусто, хладно, клето!
Не сеца страстните вериги:
но не от туй, че то сломи ги,
не! Те сломиха ми сърцето!

Да, пусто е, изнемоцяло,
като кандило без еляят,
в света, де бурите вилнеят,
кат пукнат звон е заглушало.
Години буйни веч бегали!
Отечество! Любов! Тез думи
за мен са сенки или глуми...
Аз търся нови идеали.

Аз искам в туй сърце да гудя
нов пламък, ново вдъхновение,
душата ми, що спи и вене,
за нови песни да разбудя.
Да, нещо сецам... нещо слушам...
В мен дух небесен още тлее.
Аз сънен съм, но не мъртвея,
аз хладен съм, но не бездушен.

И ето веч кат луд се скитам
и търся, гоня идеалът
и вред на пошлости налитам,
вред слушам звука на металът.
Металът, да, металът сухи,

*кой прави днес — кумир свирепи —
душите към светото слепи,
сърцата към доброто глухи.*

*Но чувам вик: доволно, стига!
Ти ново нещо не ни казваш,
напразно смешен се показваш,
хабиш перо, мастило, книга...
Млъкни със твойта лира слъзна,
ръждива истина не щеме!
— Ти имаш право, бедно племе,
тя и на мене веч омръзна!*

Пловдив, 1880

СТАРИЯТ КНИГОПРОДАВЕЦ

*Рано станах днеска... Времето възхладно.
Тръпна, няма нищо, аз навикнах май.
Що да не привикна? Не се стои гладно,
грях е за челяка празен да се май.
Три месеца стаят, как водица нося
из това градище... Ех! Намирам хляб;
кончето е здраво, не съм хром, ни сляп,
стар съм и отслабнал, но не ща да прося.
Ауу! Ауу!*

II

*От най-напред мъчно мене се стори
в меха да наливам вода от Марица.
Но какво да правя? Бог ме тъй дари,
челяк с труд се храни, челяк не е птица.
А видял съм ази и по-леки дни...
Но и туй е харно, да не хуля бога,
ще се трудя честно, па колкото мога,
додето прекарам тия старини.
Ауу! Ауу!*

III

*Трийсет годин бях аз прост книгопродавец,
книги вред разнасях и наука сях
(даже бях учител две години в Правец),
по селата учех, по черквите пях.
Към селянते имах голямо желанье:
продавах псалтири и рибний буквар,
малки календарчета давах им в дар,
само да обикнат българско писанье.*

Ауу! Ауу!

IV

А когато хвацах аз по някой час
за работи стари да им проповядвам,
как ми те в устата зееха тогаз!
Аз не можех, право, да им се нарадвам.
А бях млад и ази, не усещах труд:
ходех, учех, казвах редом по селата;
кат пристигнех нейде, викаха децата:
„Чичо, я попей ни!“ Станал бях прочут.
Ауу! Ауу!

V

Любеха ме много селяните прости.
Кога си отхождах, викаха ми те:
„Чичо Гърде! Молим, пак ела на гости, книга
да тълкуваш на нашто дете!“
Много книги пръснах: молитви, житийета,
Езопови басни, буквари безчет,
царственици вехти и новий завет,
синтипи, историй за наште царета.
Ауу! Ауу!

VI

И жални историй четях им тогаз.
Но смеха по любяат: ази ги опитах.
Как се веселяха и смееха с глас,
за хитрий Бертолда кога им зачитах!
Челяк да се смее, и то е добро,
а тоз Бертолд, дявол, истина е смешен:
еднъж кат показах образа му грешен,
сбра се да го гледа цялото хоро.
Ауу! Ауу!

VII

*Пет години гних аз в турската тъмница,
Милетий въз мене хвърли клевета,
жена ми от жалост умря с две дечица.
Оттогаз живея самси на света.
Е, сполай на бога, аз един страдая,
честно си изкарвам залъка, що ям,
да се плача грях е, да прося не знам,
на света да ходя малко ми остая.
Ауу! Ауу!*

ПРИ ГРОБЪТ

*(На загиналите солдати (часови) в пожара
на 25 декември 1880 в Пловдив)*

*Спете тихо, служители прости
на дълга, на светата родина,
мир на вашите страдалчески кости,
чест на вашата скръбна гробница!
Млади йощ, бой и смърт невидели,
вий знаяхте как се храбро гине,
вий знаяхте, о синове смели,
що е чест и безукорно име.*

*Вий казахте: „Да умрем е тежко
без борба, на стихията жертва,
но за нас няма студ, няма тежко
при дълга, при войнишката клетва.“*

*Нека лютият дим да ви дави
и свирепият плам да ви пали-
вий остахте всред мъките прави,
никой своя живот не пожали.*

*Изтърпяхте страдания много!
Но смъртта пред страха бе приятна.
Вий честта си запазихте строго,
вашто знаме остана без пятно.*

*Спете тихо — България праца
вам венец и от зло се не плаши,
таквиз синове честни дор ражда,
дор я кичат гробове кат ваший.*

1881

АПАТИЯТА

*Бъди герой пословичен и чуден,
разбивай спънките в живота труден,
от камък имай воля в тоя час,
от стомана обятията,
но тебе пак ще те разбий у нас
апатията.*

*Клюкарства подли, интриги покрити,
псувни, коварний шопот на глупците
презирай ги: те немошни са змий,
не бой се от проклятията!
Но завистта с едно ще те убий:
с апатията!*

*Бъди велик ти гений на земята,
свят кат Христа, прав кат Сократа;
но да умреш не нужно е у нас
ни яд, нито разпятията:
по-зло от оръжъе стои в нашта власт:
апатията!*

ЗЛОЧЕСТА

*О, недейте обсипва с презренье
тая жъртва без име в света,
помислете как страшно тя вене
йоще млада в срамът и в скръбта.*

*Съжалете таз хубост нещастна,
съжалете тез мокри очи,
таз тъга безнадеждна, безгласна,
що в них ясно, тъй ясно личи.*

*Не заслужава тя съд безпощаден
(тя е гладна, трепери от студ).
Вашият смях е язвително-хладен,
вашият поглед — убийстве и лют.*

*Може би не сама тя прегърна
доброволно таз горка съдба
не веднага от правий път свърна,
не пропадна без тежка борба.*

*Тя падна под гневът на живота,
като хиледи други в светът,
за да буди вражди и охота
и да лази нищожна в прахът.*

*Не гонете я с хули, и тя е
равна нам и доброто желай,
тя е щерка, сестра, тя жена е,
и тя чувствува, мисли, страдай.*

Тя бе слабо и крехко създање,

*разчовъркайте ваште души,
усетете на миг състраданье
към цвета, що го буря скърши.*

*Ти далеч си от Рона кристална
и от родното слънце, климат!
Сиротице, каква чест печална
те донесе в тоз край непознат?*

*Подслон никъде ти не намираш,
ти си странна под чуждо небе,
ти за помощ ръка не простираш,
и да простреш напразно ще е.*

*Не за шум, веселби, не за корист
тя тури си тоз търнов венец!
Помислете си нейната горест!
Представете си нейний конец!*

*Каква скръб безнадеждна я губи!
Я се взрете в туй бледно лице,
задушете инстинктите груби
и попитайте вашто сърце:*

*кой ли вихър я в бездната фърли?
Кой ли удар я млада свали
във разврата и нуждите върли.
В туй море, пълно с рев и скали.*

*Дали зло? Дали страст пък фатална?
Или глад? Ил вражда? Ил любов?
Кой разбра участта й страдална?
Кой чу нейний отчаяний зов?*

*Кой е крив? Обществото ли? Тя ли?
Ил живота — енигма, мечта?
Ил живота, де никой не жали*

сред голямата вечна борба?

*Дето страстите нам са кърмило,
а пък слепият случай закон,
дето злото навред се е впило
и нещастъето вдигнало трон!*

*Ний не знаем! О, не фърляйте ѝ камен!
Замислете се вий по-добре
и духът, в който грей божи пламен,
ще прости ил поне разбере...*

Пловдив, ноември 1880

НА КОМ

Отселе я вижу потоков
рожденье
И грозное первых обвалов
движение.

Пушкин

*Оставих ви без горест, о, весели долини,
ливади миризливи и сенчести градини:
високо, към небето стреми се моят кон.
Аз чувствавам се близко до светлий небосклон.
А ямите бездънни ми зеят под краката
и буките столетни шумтят в дълбочината.
На пътя ми въз върха висок, пустинен, див
бял облак се изпречва кат призрак странен, жив
и движи се, и мърда над стръмнините крути,
като кораб въздушен с платната си надут.*

*Зад мен, пред мен се вдигат плешивите глави
на ридове, покрити със папър и треви;
ветрищата играят и конят ми послушни
по стръмнината пъпли с извивки лъкатушни.
Пред взора ми омаян, от север и от юг,
на всякоя минута изпъква изглед друг
и нови хоризонти, и небеса по-ясни,
и видове чудесни, един от друг по-красни,
гори, поля, долини се сливат в чуден цвет,
хармония и хубост, и тишина навред!*

Но ето ме на върха и вихърът мъгляви
пред мен кат сън премина, простора ми остави.
О, чудо! О, картина! Кацнал на тез скали —
на тоз престол грамаден на бури и орли, —
аз гледам в далний север, през степите сънливи,
премрежения призрак на Дунава светливи;
на юг се очъртава сред океан злато
на Витоша гигантска сърдитото чело;
зад нея снежна Рила огромни вдига плещи,
а по-далеч се мяркат Родопите зловещи.

А още по-нататък аз жадно впивам взор
и хвъркам със душата през синия простор
в оназ страна печална и сродна, и прекрасна,
де мойте братя пъшкат в неволя най-ужасна.
Забравени от нази, от бога, от светът,
на мстителния варвар те падат под гневът.
И виждам там при Вардар, шумливи и кристални,
окови и тъмници, и образи страдални,
очи, ръце, напразно обърнати към нас!
О, братя македонци, поклон горещ на вас!

Един сред тез пространства, избягнал от светът,
на тез пустини неми понятен ми й гласът.
Свидетели безсмъртни на векове минали,
аз в тях чета, разбирам кат в някои скрижали
на мирови преврати дълбоките следи
и славата геройска на нашите деди.
И в облаците, дето на върха там се трупат
кат ято сиви орли, накацали въз трупът,
аз видя сенки сродни и духове безчет,
слезнали от небето за тоя долен свет.

Пред мойте очи будни, пред моят ум крилат
от призраци и мисли минува рой познат;
миналите епохи с сегашната се срещат,

събития стари, нови в едно се кадро смещат
на робството при стона ехти лобедний звук,
юнаци, мъченици ведно възкръсват тук:
при Крума стои Ботев, при слепият Иваца
е Левски, герой разпнат: при Симеона каца
орелът руски; Гурко със Самуила там
ведно летят и водят дружините насам...

Оттук окото волно прегради не намира.
Вселената пред мене покорно се простира.
Душата гордо диша. От тия планини
умът към нещо светло, голямо се стреми;
и както тез могили без трънъе и без храсти,
душата ми е чиста от зависти и страсти
и пълна с упоенье, забравя за светът,
при туй величье няма утихнува ядът,
и само ветровете — въздушни буйни орди,
от връх на връх пренасят напевите си горди.

Приветствувам ви сладко, далечни висини —
Амбарице, Купено, в лазурни глъбини
челата си забили безгласни великани,
мен родствени и близки, със облаци венчани.
Картините ви дивни познати са на мен,
те спомени възбуждат свещени тоя ден
за дни хвъркати, красни, кога с другари млади
като сърни летяхме над бездни, водопади
и от хълмите голи ветрищата със вой
отнасяха кат плячка далеч калпака мой.

Минаха веч години от туй щастливо време.
Ала и днес духът ми, кат хвърля всяко време,
крилат лети, играе в лазура и светлика
над твоите обаятия, о, планино велика!
Аз жадно се опивам с безкрайния ти шир,
с животелний ти въздух, с дълбокия ти мир,
със твоят вид чудесни, със твойта дива хубост,

*със твоята свобода и девственост, и грубост,
и кат орела диви — твой домакин крилат,
аз гордо поглед хвърлям над всички долен свят.*

Берковица, 1880

ДАЙ РЪКА!

*От враждата безплодна и глуха
уморени и двама сме веч,
в нас сърцата внезапно се чува
и разбраха си топлата реч —
Дай ръката — стисни мойта силно,
наший жар да щадим, потърпи:
пред нас бъдеще има обилно
с бури грозни и светли борби.*

СВЕТЕТЕ, ТИХИ НЕБЕСА...

*Светете, тихи небеса,
гори ти, утринно светило —
във всяка капчица роса
да блесне вашто лице мило!
И ти, светилник на светото,
на разума, и ти гори
и всяка съвест озари,
открий и пътя към доброто!*

ЦАРЯТ УМРЯ!

*Дочакахме тоз удар, о, горка участ наша!
Посред бедите много ей нова пак беда.
Имало да изпием и таз горчива чаша:
изгубихме го царят, добрият си баща!*

*Изгубихме светецът! Съдбата безпощадна
ръката на злодея съюзник си избра!
Великий император облян във кърви падна,
кат Августа живя той, кат Цезаря умря.*

*На страждуция — татко и ангел за войникът
той мраз, примежди, скърби търпя за нас смирен
сълзите си размеси с кръвта на мъченикът
и мъките на всички делеше нощ и ден.*

*Животат му верига от милости бе нови.
Със всяко утро ново и нови добрини,
тук правдата крепеше, там чупеше окови
и готвеше Русил за славни сетнини.*

*Но бясът на враждата, но демонът на злото
на тия дни безценни положиха конец.
Проклетата таз десница, излязла из пъклото,
която днес обагри най-славния венец!*

*Закри се орлов поглед, веч хладно е челото,
де чудната идея роди се и блесна,
студена е ръката, що сееше доброто,
и падналий подигна, и кривдата блъсна!*

И всяко честно сърце от скръб е разлюляно,

*и всичко, дето помни, надей се и страдай,
от Северния полюс дори до Сан-Стефано
един се стон разнаси, една душа ридай.*

*И името не може земята да обнеме
на царя-мъченика, на тоя дух-левент,
вселената кой смая с делата си големи
и цяла България дигна си монумент.*

*Загина цар-спасител във мъки страховити!
Славянският кръгозор го забули скръбен мрак!
Тоз, кой на милиони обрисал бе сълзите,
днес прави милиони да ги проливат пак.*

2 март 1881, Пловдив

НА БАЛА

*Оркестърът високо гърми,
блистателен, шумен е балът
и млади, напети моми
кат вихър се носят из залът.*

*По техни лица, що цъфтят,
румянец играй самовластно,
сърцата им бърже туптят
и дигат гърдите им страстно.*

*А ази умислен, злочест
в тоз блясък и шум — в теснотата,
кат птичка из своя кафез,
далеко летя със душата.*

*Далеко, под друг небосвод,
в край пълнен със спомени, дете
безумно разбих тоз живот,
де аз си зарових сърцето.*

*Играйте в тоз радостен час
вий, млади, с цветя увенчани,
шумът, радостта са за вас,
светът е за вас обаяние.*

*Кръвта ви от младост кипи,
животът — тоз сън, мечта кратка —
за вас е йощ ред веселби,
за мен е веч страшна загадка!*

СРЕЩА

*Във живота сме жъртви и двама,
по сляп случай се сбрахме, сближихме;
иежду нази дълбока бе яма,
ний безумно се в нея фърлихме.*

*Ний не бяхме за щастъе родени,
чужди бяхме по дух, по сърцата,
нашта свързка бе знак за мъчение,
тя бе присмех горчив на съдбата.*

*Помня аз, о, душице злощастна,
твойто първо и тайно страданъе
и борбата в сърце ти безгласна,
що задуши туй гордо признанъе.*

*Нашта дружба била би по-къса
и раздялата — лека, без горест,
мойто сърце не щеше се къса,
нито твойто да плаче от болест!*

*Аз не щях да те любя безумно,
нито ти да ме любиш и мъчиш,
като трябало скоро, безшумно
аз от теб, ти от мен да се лъчиш.*

*Разделихме се. Мрачна далечност,
време, бездни стоят между нази;
ала сякам и самата вечност
аз за тебе щъ, душо, прегази.*

Ала не!... Да те видя не смея!

*И напразно, защо да се мъча?
Аз не могъл бих с теб да живея,
ни отново от теб да се лъча.*

ЗА ЛЮБОВТА НЕ ГОВОРИ...

*За любовта не говори
и красотата не фали ми,
огънят йоще ме гори
и раните са нелечими.*

*Със самия ад се запознах,
изчерпах всичкото блаженство
и йощ отрано разумях,
че няма щастъе, свършенство.*

*Разбит съм вече... нямам страст!
За нови бури се не готва
и равнодушно гледам аз
къде да фърля вече котва.*

Пловдив, 1881

ЗВУКОВЕ

*Звуци сладки до мен стигат
в тоя нощни час свети
и в душата ми повдигат
цял ройсладостни мечти.*

*Болно струните сърдечни
тръпнат и изпуцат вик,
чудни спомени далечни
жив изново взимат лик.*

*О, млъкнете, звуци мили!
Не намирам веч покой!
Спят долове, спят могили-
А аз плача, боже мой!*

Пловдив, 1881

ГЪЛЪБИ

*Гълъби невинни, бели,
мили птички кръглооки,
стига вий сте се въртели
се над тез поля широки.*

*Ах, трепнете крила леки,
на възбог се издигнете,
във пространствата далеки
до небето приближете.*

*До орелът се не вдига,
дето бурята не ходи,
де сал мисълта пристига
и поетът нявга броди —*

*Там далеч от вековете,
от човеците, от мене
мойта тайна отнесете
в вечна пустота, забвение —*

*В някой ъгъл скрит небесен
вий я, птички, заровете,
в някой облак там отнесен
моя демон оставете.*

*Нека там се вечно лута
сред ефира, сред зарите,
непозната и нечута
и в съседство със звездите.*

Нека тъне, нека плава,

*дор се в хаоса прахоса:
на света се не вверява,
в гроба ща я носа.*

Пловдив, 1881

ДЪХЪТ НА ПРОЛЕТТА

*Сладкият дъх на пролетта
до нас иде вече,
призракът на младостта
трепти отдалече...*

*Йоще клоните стърчат
без цвят и без шума
и дъбравите мълчат
без песен, без дума.*

*Планините в зимен сняг
венчани са всички,
равнината е без злак,
въздухът без птички.*

*Но духът на пролетта
невидим се носи
и надеждата света
трепка ни с крило си.*

*Ах, усещам я и аз
пролетта прекрасна,
чувам и аз нейният глас,
макар и да гасна,*

*макар че веч на света
без радост се скитам,
с зимите, не с пролетта
години си считам;*

макар че цветята мен

нищо ми не вричат
и декември с май засмен
в нищо не отличат.

Скоро ще се разшумят
долини, горички
и цветя ще се явят
ведно с лястовички.

Ведро небе ще синей
над златното слънце,
под земя ще се засмей
и малкото зрънце.

Ах, усещам пролетта.
пролетта омайна,
под таз тиха дремота
и хармонья тайна,

под тоз топъл дъх свещен,
що света опива,
по туй сърце, дето в мен
тъй силно се свива!...

Пловдив, 1881

ОСТАВЕТЕ МЕ ДА ПЛАЧА

I

*Ох, оставете ме тамо да ида,
дето клетникът почива и дреме,
тъжна му гробнина искам да вида,
там ми олеква от тежкото бреме.*

*Нека презрян и забравен да бъде,
нека светът паметта му да хули:
само бог може него да съди,
ази простих... смъртта всичко забули.*

*Ази простих и на гроба тревясал
често убита, нещастна се влача.
Моят живот е и той буренясал:
ох, оставете ме там да поплача!*

II

*Помна го йоще... Та как да не помна?
Нали го любех? Нали той люби ме?
Ах, във света, дето ходех бездомна,
с милост, с любов само той съживи ме.*

*Кека му хората иътят покоя
с клетви безжалостни, с укори груби:
в мен се омраза не буди към тоя,
който бил знаел тъй много да люби.*

*Пътя към гроба му не ми пречете,
не се чудете, че помна, че тача,*

*грешно го казвайте, срам го мислете,
но оставете ме там да поплача!*

III

*Млада съм йоще, ала защо ли?
Имам и сърце... Кому ли то трябва?
Мене ме чакат едните неволи...
Кой ще да стопли душата ми слаба?*

*Моята прелест е плячка на нужди,
в битка с живота се вече задушам:
срещам усмихнато погледи чужди,
думи притворни приказвам и слушам.*

*А мойте гърди ще бият на всуе!
Стонът ми никой сърца не докача...
Гробът му само той може да чуе.
Ох, оставете ме там да поплача!*

ЗИМНА ВЕЧЕР

*Навън е вятър, тъмно, влажно.
Дъждът плющи във нощний мрак
и сякаш някой там челяк
в прозореца ми блъска страшно.*

*Стоя... Свеща печално клати
и стреля пламък бледожълт.
Кат гости тайни, непознати
играят сенки по зидът.*

*Що мисля? Моят дух блудящи
незнайно някъде лети...
Невярно сфанати мечти
перото ми лениво дращи:*

*ту думи тъмни и без свърз,
ту мисли бледни и забавни,
и просто в драски своенравни
душата си изливам аз.*

*И нищо! А усекам нещо,
че вдън душата ми живеи
и тегли се навън горецо
в свободен стих да се излей.*

*Желание ли то е тайно?
Тъга ли скрита? Ил любов
на мен слетяла от незнайно?
Ил женски образ някой нов?*

Не, нищо веч ме не привлича.

*Любих аз много... Веч не щъ!
Не, друго искам: аз ламтя
за сърце — мене да обича!*

*Но сърце жезко ни едно
за мен в света не е туптяло:
о да, едно бе, ала то
да бий отдавна е престало...*

*И тъвжно аз с бездушен взор
следя за сенките бездушни
и с тез хартии равнодушни
безгласен вода разговор.*

*А как желал би, как жаднея
тук с друга любяща душа
шума да слушам на дъжда
и свойта да споделям с нея!*

КАЗВАТ, ЧЕ НЕБЕТО ЯСНО...

*Казват, че небето ясно,
слънце, пролет и цветя
вливали в сърцето страстно
балсама на радостта.*

*Но аз бягам от светлика,
красотата мразя аз,
всичко, що: люби! ми вика,
плаши ме със своя глас!*

*Язвата ми кат жарава
във сърцето ми пламти,
времето я съжбява
и пространството люти.*

МЛАД СЪМ АЗ, БЯХ ГОРД И СИЛЕН...

*Млад съм аз, бях горд и силен.
Бях, и неотдавна, да.
Моят дух горещ, окрилен
не предвиждаше беда.*

*Помна как в вълните бързи
плувах весело, без страх,
помна как с ония сълзи
смело аз се подиграх!*

*Помна, о, душа страдална,
твойте стонове, молби,
твойта клетва, реч фатална —
твойта страшна реч: люби!*

*Тя звучи, звучи и вече
пред мен свети като жар,
както огнените речи, що
прочете Валтазар!*

КОЙ БИ МОГЪЛ МЕН В СЪРЦЕТО...

*Кой би могъл мен в сърцето
пламъка да угаси?
С хлад небесен от небето
малко да ме нароси?*

*Дружбата? Ох, тя не знае...
И да знай, не би могла.
Разумът ли? Колко трае
лъчът в бурната мъгла?*

*Любовта? Но то не става!
Аз да турям, нямам мощ
въглен жив във суха плява,
в вехта рана остър нож.*

ИДОЛ ЧУДНИ, ИДОЛ СТРАШНИ...

*Идол чудни, идол страшни,
колко пъти те сломих
и пред твоите части прашни
аз чело си пак склоних!*

*Из прахът, във кой без слава
гордостта ми те свали,
твоят призрак пак въстава
и от мен се не дели.*

*Той умът ми занимава,
той в душата ми цари,
той сънят ми населява,
гали, души ме, гори!...*

МИЛА МОМНЕ

*Мила момне, спиш ли ти?
Твойто сърце спи ли?
Знай ли вече да тупти...
От любов гори ли?*

*Люби, люби!... Що стоиш?
Младостта е скъпа,
днес е пролет, утре, виж,
зимата настъпа.*

*Що е небе без звезди?
Без дъх що е роза?
И моминските гърди
без любов защо са?*

*Люби! Люби! Дор е май.
Чуй, славеят пее!
Люби, охкай и мечтай!
Животът спане е.*

*Любовта е златен сън,
който мъчи, пали;
който е любил с огън,
той само живял е!*

САНТИМЕНТАЛНА РАЗХОДКА ПО ЕВРОПА

*Нека да оставя за една минута
нашата румелийска столнина прочута.
Искам да се дигна мислено, с духът
горе в небесата, из синята твърд
и яхнал на моита фантазия лека,
да се впусна вихром в разходка далека
из тайните горни ефирни вълни
и да обиходя всичките страни
от Волга до Таго, планински ил плоски,
и то nota bene съвсем без разности.
Всичко, щото видя, вярно ще предам,
тяхната природа ще опиша вам
и за да не бъде разказът ми гол,
аз ще го поръся... с атическа сол.*

*Ето ме възлизам в простора въздушен
на мойта фантазия, на ветра послушен.
Птичетата малки, като доближат
чудовище ново, бягат и цвърчат.
Аз бърже се нося над гори, долини,
Монблан — великанът, малък ми се чини,
Дунавът е бара, Одер се люлей
в пределите, дето бирата се лей.
Кой е тоя старец в държавата осма
с глава увенчана само със три косма,
с увиснали вежди, с сърдито чело,
което предсказва нещо недобро?!
Той се е замислил кат някой художник
или кат оракул въз своя триножник
и всички съседни със напрегнат взор
чакат, за да чуят някой приговор.*

Една тъмна дума, една повеч бръчка
на чело му дигат страх, тревоги, глъчка.
Неговите чада две са в тоя мир:
немското единство и военний мир.

Напред! Ей ме вече във земята мила,
що света е сявга с чудеса дивила,
що на вси народи служи за модел
и от чийто красен, плодовит предел
идат ни обилно, кат дар от небето,
се идеи нови и шампоанско вето.
във нейния център — новий Вавилон,
на модите люлка, на грациите — трон,
Содом, рай и пъкъл, и вертеп развратен,
за всичките впрочем магнит непонятен —
в тоз център единствен, в шумът и мирът
великите мисли поникват, растът
и форма добиват и уцлашват века.
Там най-първо чу се гласът на човека,
там топорът първен удари със бяс
в самият ѝ корен тиранската власт.
Там викът: „Свобода!“ пръв път се разнесе!
Бухтя революция, марселеза не се
и летя кат бясна — крилат херувим —
през битките страшни, в победния дим!
Там наголемяха цял ред великани:
Волтери — пророци, Дантони заклани
и Бонапарт грозний, бог на гръм и страх!
Историята йоще трепери от тях!

Кой е този остров, потопен в морета
и пълен с машини, с пари, с колелета?
В мъглата му вечна Джон Бул е запрян,
той от вси народи получава дан.
Бомбай, Суец, Малта, Гибралтар, Канада
са верига яка, с коя света влада.

Неговият идол от край и до днес
носи страшно име: хладний интерес.
Ирландия бедна, Индия богата
на тоз идол тежък пъшкат под ногата.
А там — в един ъгъл стои дипломат
и пише романи. Той ми е познат.
Неговата слава далеч се е чула;
потомък на Юда, брат на Велзевула,
на злината гений, на лъжата жрец,
граф и лорд английскй, изверг и подлец
и комуто ние отсред Румелия
пращаме му свойта вечна проклетия!

Но ей силен вятър тласна ме назад
към мътната Нева. Аз усетих хлад.
Пред мен се простира страна безконечна,
кат морето равна, кат небето вечна.
Нозете ѝ крепки Черно море мий,
челото ѝ голо в полюса се крий.
Империя страшна, що в себе обзима
гори, моря, степи, есен, лято, зима,
язици, народн, вери чудна смес,
всичките степени на людскй прогрес,
от приветний русин до остяка диви,
от тъмний грузинец до чухонът сиви,
де реките сини мязат на моря,
де ноците грее чужда нам заря.
На туй царство днес е Петербург вратата,
де животът блика, хълта светлината:
Москва му е пъпът, центърът далек,
де всякой вик стига и намира ек,
дето старий Кремъл, паметник свещенни,
в чийто зид разби се Бонапарт надменни,
завет велик пази под гордий си свод.
Там се чува пулсът на руский народ.
Кога тя ѝ готова, сичко е готово,
там се произнесе великото слово.

Но коя е тая страна, пълна с студ.
дето ме пренася летежът ми луд,
продупчена с блата, с реки и с фиорди,
с моря окръжсена и с китове горди?
Стихийте са тука в постоянен бой.
Ветри на нощите не дават покой,
зимите са дълги, ледът се не пука,
затова да бягам, че измръзнах тука.

На юг, на юг фъркам! Минувам Берлин
и Полша тъжовна — паднал исполин,
и Австрия стара, сбърчена кокетка,
по коварство славна, по лукавство редка!
Минувам Швейцария, щастлива страна,
през нейните горди, снежни рамена,
Унтервалден хладний и мирна Женева,
коя се огледва кат в извора дева.
Ето Пиринейте! Слънцето пече.
Топлик ароматен в въздуха тече.
Поздрав ти проваждам, Шпанио прекрасна,
тъмна кат легенда, кат вакханка страстна,
люлка на светото ауто-да-фе.
В теб расте Лойола, Фигаро живе.
Твойто мурго чело увенчаха с лаври
рицари, попове, поети и маври.
Едно време ти бе първа на светът,
към един свят новий ти отвори път.
Любя твойта слава, твойта горда бедност
на щерките твои хубавата бледност,
твоята Алхамбра, див Екскуриал,
отде света плашал твоя страшен крал;
твойте танци кръшни, хаванеза страстна,
заради кйято нашта младеж ясна
всяка вечер тича в „Люксембург“ кат бясна.

Средиземно море! От мене поклон!
Тихо плувам вече в твоя небосклон,

твоят шир лазурен, простор необятен
уливат духа ми с възторг непонятен.
Ето видя вече в хоризонта син
Везувий спокойно дими кат комин.
Южното диханье кръвта ми съгрява,
на мойта фантазия крила свежи дава.
Ето ги горите! Ето го брегът!
Красните долини разкошно цъфтят.
Под тия класични тихи небосклони
Рафаел чъртайше дивни си мадони;
тука пееше Тасо своя химн висок;
тука Данте — гений мрачен и дълбок,
посред рая земни описваше ада!
В таз земя антична, ала вечно млада,
там на един остров е героят стар
който вля в сърцата за свобода жар,
който с остра сабя и горещо слово
на Италия даде призвание ново.
А там — в остарелий, глухи Ватикан,
стои старец мрачен — плешив истукан,
на принципи светли веч немощен враг
останка печална от рухналий мрак.

Но мойта фантазия, лека и блудяща,
на брегове други бърже ме изважда.
Ето ме в Елада! Видя и Парнас.
(Но сега мързи ме там да слазям аз),
ето таз земица, що обезпокои
вселената нявга с богове, с герои
и с лъжи прекрасни света наводни,
и мозъци много сладко затъмни.

.....
Бърже ме отнасят леки ми крила
далеч от светата Елинска земя.

Кой е този болен, легнал при Босфорът?
Докторте не знаят какво да го сторат?

Пак за ампутация фащат да говорят.
Но южният вятър тласна ме напред
и към север тикна бързий ми полет.
Ето пак здрависвам Емус горделиви
и Марица синя в полята родливи
кат градина райска проснати под мен!
В песните ми тръпне техний лик засмен!
Пловдив! Пловдив! Ето трите му могили —
сред полето равно легнали камили —
и аз беден пътник, морен пилигрим,
с радост пак му гледам синкавия дим.
Ето веч пристигам в столицата наша!
Тя е пак самата! Пак е тая каша
от язици, вери и наций безчет,
от които няма ни образ, ни цвет;
със своите лантерни, балове, венгери,
от които вечер въздухът трепери,
със своите интриги, калове, вони,
що Марица цяла не може уми,
с мойто тихо гнездо и скромн подслон
и — мила съседка на срещний балкон.

1880

ЕПИТАФИЯ

*Лорд Биконсфилд умря,
изчезна в тъмний мрак
и всичко честно се засмя
от Лондра до Батак.*

ПРАКТИЧЕСКИ ЧЕЛОВЕК

*Недейте прави толкоз гръм,
не ме корете строго,
каквото имам, щото съм,
на себе го дължа, ей богу.*

*Аз чедо съм на моя век,
можях добре да го изуча
и като умен человек
найдох на щастieto ключа.*

*Наистина, не бях всегда
със съвест скрупульозна;
но пълний джоб не е бед,
а бедността е само грозна.*

*Какво да сторя, брате мой?
Човек съм: ям и шия,
обичам дом, жена, покой
и мразя сюрмашия.*

*В света аз практика сторих:
лъгах, печелях, зимах,
сто роли ази промених
и сто начала имах.*

*Любих, мразих по сметка аз,
клеветях тайно, фалях явно,
пълзях пред всяк кумирр и власт,
навождах си врата безславно.*

На богаташите бях раб

*и никої случайно не пропусках,
и вешо слабий си кораб
по вятъра само пуцах.*

*Опитах всичко, бърках вред,
писах и в стихове, и в проза,
във всяко дело, слово, ред
от подлост гужадах малко доза.*

*Така се дигнах аз, така,
не съм лапал кат вази ветър,
у мен бе всичко под ръка
и имаше си *raison d'être*.*

ДИПЛОМИРАНИТЕ

*Non, d'aucune chevalerie
Je n'ai le brevet sur velin.
Je ne sais qu'aimer ma patrie,
Je suis vilain et tres vilain.*

Beranger

*Да, господа, така, невежествен съм аз!
Не съм достоен, знам, да бъда между вас.
Злочест съм аз, уви, че в мойта младост трома
кат вази не грабнах поне една диплома,
за да блеща всегъда с таз книга-талисман,
що ректор някой си небрежно ми надраска,
и с нея да вървя надменен, горд, засмян,
и да ми служи тя за було и за маска
на всичко, всичко, що бездарно, тъмно, зло,
природата тури под моето чело
и кат разковник скъп към щастъе да ме води
през всичките врати и служби, и доходи.
Наистина, простак, невежествен съм аз,
не съм прахосал част от мойта пролет тъмна
да свърша някой курс и някой още клас,
да мога по-подир със право аз да гръмна:
„Коленичете вси, и малък, и голям!
При вас спасител същ и гений днес довтаса!
Аз чел сам Блунчли; Фохт и Кант и — Дарвин сам
в главата ми стоят; другар ми е Бентам,
учил съм даже таблиците на Лапласа!“*

О, не, не съм учен и в вашия горд разряд,
кат мен невежа път не може си пробие,
туй казвах си го аз, казахте го и вие.
Аз прост съм человек и сам съм виноват!
Кат вази не успях, завършил факултета,
кат бомба таз страна да стрелна, да връхлетя
и от обскурна твар — без подвизи, без труд,
богат да стана в три дни — във четире — прочут!
(Страната туй дължи на мойта свят висока);
и по каприза свой съдбата ѝ безока
да поведе без страх в каквато щъ посока.

Аз нямам право днес кат вас да съм хлевуств.
Оскъден съм сега от знания дълбоки,
на книгите не знам названията изуст,
за слава нямам аз претенции високи.

Аз бедно съм дете на естеството днес,
кумирът ми е друг, не вашия интерес.
Аз малко се учих и малко ази чина.
Не съм донесъл плод от никоя чужбина.
Под тоя небосвод родих се и раснах
и само тоз въздух отечествен дишах,
и — саморасляк див — на тая почва дива
намирах си храна и пиях струя жива.
Навикнах йоще млад да вярвам в честността,
да мисля, че у нас към ближний любовта,
съзнанъето в дълга, полетът към зората,
към правдата света, към зракът, към борбата
готовността за все: за жъртви, за беди,
когато се касай за работи свети —
неща, излишни вам и много редки тука —
за мене са поне най-красната наука!

Таз книга четох аз. Не мога като вас
с загадъчен диплом звездите днес да свалям

и с гръмки имена аз мойто да разфалям,
да казвам, що знам аз, а не какво съм аз.

А имам йоще таз наивност във светът
да мисля, че сърцето трябва при умът,
че нашият кумир не състои в златото,
че можем, ако щем, и без скрепен диплом
да бъдеме добри и честни мълчишком.
Доброто аз не правя, но верувам в доброто.
Далеч е идеалът, но аз го гоня пак.
Аз слаб съм и неук, но пак се сецам як
и трудя се безспир на всякой, който чува
и търси красното с приветливо лице,
туй слово да предам, що в моето сърце
природата го вдъхва и господ го диктува.

Така е, господа. Блестещият диплом
не може днес да е, по моя разум хром,
мерило и аршин на нашата полезност
и несъмненен знак за несъмнена честност.
Примери мога да, и не един, не два,
че без диплом гръмлив, без шум и без слова
мнозина братя вѣн от учената класа
и без да са поне слушали за Лапласа,
умяха с своя труд, заслуги и талант
да си въздигнат в нас нетленен монумент.
И тоз хартиен къс, челото ви що киче,
не може ви преда сан по-друг, по-висок
и на забвеньето от червяка жесток
не може ви спаси във гроба ви дълбок.
Защото изворът на всякое величье
във дарбата стои, не в външното отличие
и славните мечти в сърцето ни цѣфтят,
и само оттам могат високо да летят.
И Левски беше прост. Черковният канон
бе всичкият му курс. А вижте как грей он?
И Ботев, тоз герой, тоз мрачния певец,

и без диплом умря в Балкана кат борец.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.